นิพนธ์ต้นฉบับ

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Forest Resource Utilization in Ban Luk 32 Community, Xay Distric, Oudomxay Province, Lao People's Democratic Republic

ดาวเวียง สิทธิราช[1]
ทิพรัตน์ พงศ์ธนาพาณิช[2]
นุชนาถ มั่งคั่ง[2]

Daovieng Sitthirath[1]
Tipparat Pongthanapanich[2]
Nuchanata Mungkung[2]

[1] โครงการบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
Master of Science Program in Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand
E-mail: daovieng_2007@hotmail.com

[2] ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

รับต้นฉบับ 19 พฤศจิกายน 2553 รับลงพิมพ์ 3 กุมภาพันธ์ 2554

ABSTRACT

This paper aimed to analyze the forest resource utilization and conservation awareness of the ethnic groups in Luk 32 village, Xay district, Oudomxay province, Northern Laos. The sample data were obtained from a survey of 100 households from five ethnic groups. Basic statistical and qualitative data were analyzed. The results showed that the sample households harvested 11 types of forest products - namely, fuel wood, bamboo shoots, broom grass, forest vegetables, mushroom, wild fruit, wildlife, herbs, rattan shoots, edible insects, and orchids. The estimated direct use value was 3,623,651.00 baht/year or 11,467.25 baht/household/year. This value comprised household consumption 5,140.81 baht (Hmong, Khamu and Phunoi, from high to low, respectively) and sale value 6,326.44 baht (Khamu, Hmong and Laolum, from high to low, respectively). Of the three indicators of conservation awareness (i.e. optimal forest resource use, forest protection, and forest resource rehabilitation), it was found that the level of awareness of each ethnic group was not significantly different for each indicator. The results imply that the people's livelihoods mainly rely on forest products. On the other hand, some of the groups earn income from non - forest based sources; this might relieve pressure on the resource, lessen resource use competition, and reduce forest degradation. The continuous promotion to the community of the need to gain knowledge and understanding of forest resource utilization would contribute to better conservation awareness that in turn would impact stable forest resource supply and sustainable use..

Keywords: Forest resource, Direct use value, Conservation awareness, Ethnic group, Lao PDR

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนชนเผ่าต่างๆ ในพื้นที่หมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ข้อมูลมาจากแบบสัมภาษณ์ครัวเรือน 100 ตัวอย่าง จาก 5 ชนเผ่า และนำมาวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานร่วมกับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้ประโยชน์จากของป่า 11 ประเภท ได้แก่ ไม้ฟืน หน่อไม้ ดอกแขม พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า สมุนไพร ยอดหวาย แมลงกินได้ และกล้วยไม้ป่า คิดเป็นมูลค่า 3,623,651.00 บาทต่อปี หรือเฉลี่ย 11,467.25 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี โดยเป็นมูลค่าจากการใช้ในครัวเรือน 5,140.81 บาท (ม้ง ขมุ และพูน้อย จากมากไปน้อยตามลำดับ) และมูลค่าจากการขาย 6,326.44 บาท (ขมุ ม้ง และลาวลุ่ม) เมื่อพิจารณาจากระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ 3 ด้าน คือ การใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า การปกปักษ์รักษา และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ระดับความตระหนักในแต่ละชนเผ่าไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละด้าน จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนในพื้นที่ศึกษายังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก แต่มีบางชนเผ่าหันไปประกอบอาชีพอื่นแทนการเก็บของป่า ปรากฏการณ์นี้อาจช่วยลดแรงกดดันการแข่งขันเข้าใช้ประโยชน์จากป่าจนทรัพยากรเสื่อมโทรม การสร้างความรู้และความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องอาจมีส่วนช่วยเพิ่มระดับความตระหนักในการอนุรักษ์ ซึ่งจะส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนสามารถคงอยู่และเกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ทรัพยากรป่าไม้ มูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรง ความตระหนักต่อการอนุรักษ์ ชนเผ่า สปป.ลาว

คำนำ

สปป. ลาว ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณของพื้นที่ป่าไม้เขตร้อนที่อุดมสมบูรณ์ทั้งพืชและสัตว์ป่านานาชนิด เอื้อประโยชน์แก่ประชาชนกว่าร้อยละ 80 ของประชากร ประชากรให้ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้คิดร้อยละ 55 ของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน (กระทรวงกสิกรรม-ป่าไม้ และองค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2547) แขวงอุดมไซตั้งในเขตภาคเหนือของ สปป. ลาว ภูมิประเทศกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน (หน่วยงานทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อมแขวงอุดมไซ, 2551) อันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและพัฒนาทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลกว่า 14,314 ครัวเรือน (ร้อยละ 31.88 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด) ยังมีฐานะยากจน (แผนการและการลงทุนแขวงอุดมไซ, 2552) การดำรงชีวิตยังต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก ส่วนใหญ่ปลูกข้าวไร่เป็นลักษณะการทำไร่หมุนเวียน รวมทั้งการเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ เพื่อนำมาบริโภคภายในครัวเรือนและเหลือจึงนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ทรัพยากรป่าไม้จึงยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมากลับพบว่ามีการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้เป็นจำนวนมาก จากข้อมูลการสำรวจ ในปี พ.ศ. 2535 พื้นที่ป่าไม้ใน สปป. ลาว มีถึงร้อยละ 47.20 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 70 ล้านไร่ มาในปี พ.ศ. 2545 พื้นที่เหลือเพียงร้อยละ 41.50 หรือประมาณ 61 ล้านไร่ กล่าวคือภายในระยะเวลาเพียง 10 ปี พื้นที่ป่าไม้ลดลงเฉลี่ยเกือบปีละ 9 แสนไร่ โดยพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือถูกทำลายมากกว่าในภาคกลางและภาคใต้ (กรมป่าไม้, 2548) ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ - สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ที่ผ่านมามีหลายงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการพึ่งพิงป่าของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ และการศึกษาถึงระดับความตระหนักในการอนุรักษ์

ป่าไม้ โดยส่วนใหญ่พบในกรณีของประเทศไทย เช่น ในงานศึกษาของวิสิทธิ์ชัย (2544); มงคล (2545); ศิริทัย (2548); วราวุธ (2549) และอานนท์ (2551) ข้อมูลที่พบจากงานวิจัยเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนจัดการป่าไม้ของพื้นที่นั้นๆ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในประเด็นเหล่านี้พบอยู่บ้างในบางพื้นที่ของ สปป. ลาว หากแต่เป็นการศึกษาที่ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังไม่พบว่ามีการศึกษาที่จำแนกตามบริบทของชุมชนท้องถิ่นตามชนเผ่าต่างๆ สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีสมมติฐานว่า ความแตกต่างระหว่างชนเผ่าภายในชุมชนเดียวกันไม่น่าจะมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ประเภท ปริมาณ และมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทางตรง (direct use value) ทั้งในแง่การบริโภคและต่อหรือจำหน่ายผลผลิตจากป่าในพื้นที่ และวัดระดับความตระหนักของชุมชนเผ่าต่างๆ ที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนครัวเรือนจาก 5 ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป. ลาว ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนจัดการและกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการจัดการใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่และสังคมส่วนรวมได้ใช้อย่างยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การเก็บรวมรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวมรวมข้อมูล ประกอบด้วย 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ ม้ง ลาวลุ่ม พูน้อย และฮ่อ และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบตามความสะดวก (convenience sampling) (กัลยา, 2549) ทั้งนี้จากจำนวนประชากรชนเผ่าขมุ และม้งเท่ากับ 209 และ 61 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้สุ่มตัวอย่างมาร้อยละ 20 ได้ตัวอย่างเท่ากับ 42 และ 12 ครัวเรือนตามลำดับ สำหรับชนเผ่าลาวลุ่ม พูน้อย และฮ่อ มีจำนวนประชากรน้อย คือ 18 17 และ 11 ครัวเรือน จึงสัมภาษณ์ทุกครัวเรือนในสามชนเผ่าดังกล่าว รวมจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 100 ครัวเรือน การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ. 2553 ข้อมูลการเก็บของป่าและราคาผลิตผลจากป่าเป็นข้อมูลในรอบปี พ.ศ. 2552 ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความตระหนักและข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจสังคมเป็นข้อมูล ณ เวลาสำรวจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (percent) และค่าเฉลี่ย (mean) ของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ โดยนำมาเปรียบเทียบและแจกแจงรายละเอียดข้อมูลของแต่ละชนเผ่า ส่วนการประเมินมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$V = \overline{V}N$$

โดยที่

$$\overline{V} = \sum_{n=1}^{100} \frac{V_n}{100} = \frac{V_1 + V_2 + V_3 ,..., + V_{100}}{100}$$

$$V_n = R_n - C_n$$

$$R_n = \sum_k \left(P_k Q_k\right)_n$$

กำหนดให้

V = มูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหลัก 32 ในรอบปี พ.ศ. 2552 (บาทต่อปี)

$\overline{V}$ = มูลค่าสุทธิเฉลี่ยจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด (บาทต่อครัวเรือนต่อปี)

N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหลัก 32 (N = 316 ครัวเรือน)

V_n = มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดของครัวเรือนตัวอย่างที่ n (บาทต่อปี)

R_n = รายได้จากการเก็บผลิตผลป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างที่ n ในรอบปี พ.ศ. 2552 (บาท)

C_n = ต้นทุนการเก็บผลิตผลป่าไม้ของครัวเรือนตัวอย่างในรอบปี พ.ศ. 2552 (บาท)

P_k = ราคาเฉลี่ยของผลิตผลป่าไม้ชนิดที่ k ในรอบปี พ.ศ. 2552 (บาท)

Q_k = ปริมาณผลิตผลป่าไม้ชนิดที่ k ที่เก็บได้ ในรอบปี พ.ศ. 2552

สำหรับการวัดระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในที่นี้อาศัยมาตรวัด (parameter) 3 ด้าน คือ 1) ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่า 2) ด้านการปกปักรักษาทรัพยากรป่าไม้ และ 3) ด้านการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยแต่ละมาตรวัดประกอบด้วย 5 คำถามย่อย ดังนั้นจะมีการสัมภาษณ์รวม 15 คำถาม แต่ละคำถามให้เลือกตอบจาก 3 ความคิดเห็น (เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย) และแต่ละความคิดเห็นได้กำหนดการให้คะแนนของคำถามทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบ (ธิดารัตน์, 2548) เท่ากับ 3, 2, 1 และ 1, 2, 3 ตามลำดับ ดังนั้นคะแนนมาตรวัดระดับความตระหนักแต่ละด้านจากผู้ตอบแต่ละรายจะอยู่ที่ระหว่าง 5 - 15 คะแนน จึงได้คะแนนรวมแต่ละมาตรวัดอยู่ระหว่าง 15 - 45 คะแนน จากนั้นปรับคะแนนดังกล่าวออกเป็น 3 ช่วงชั้นเท่าๆ กัน โดยคิดค่าช่วงชั้นคะแนน 5 - 15 ได้เท่ากับ 3.33 และค่าช่วงคะแนน 15 - 45 ได้เท่ากับ 10.00 โดยแต่ละช่วงแสดงระดับความตระหนัก 3 ระดับ คือ 1) ความตระหนักระดับต่ำ จะมีคะแนนแต่ละมาตรวัดเป็น 5.00 - 8.33 และคะแนนรวมเป็น 15.00 - 25.00 2) ความตระหนักระดับปานกลาง คะแนนแต่ละมาตรวัดเป็น 8.34 - 11.66 และคะแนนรวม 25.01 - 35.00 3) ความตระหนักระดับสูง คะแนนแต่ละมาตรวัดเป็น 11.67 - 15.00 และคะแนนรวม 35.01 - 45.00 คะแนน

ผลและวิจารณ์

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชาย (ร้อยละ 90.00) อาจเป็นได้ว่าผู้ชายมักมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆ มากกว่าผู้หญิง ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ด้านการสื่อสารด้วยภาษากลาง (ภาษาลาว) ความกล้าหาญที่จะตอบคำถาม จึงพบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ตัวอย่างส่วนใหญ่อายุระหว่าง 31 - 60 (ร้อยละ 72.00) และอายุเฉลี่ย 41.18 ปี นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 66.00) นับถือผี (ร้อยละ 32.00) และนับถือศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 2.00) ระดับการศึกษาเพียงแค่ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 53.00) และไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนเลย (ร้อยละ 24.00) ชนเผ่าลาวลุ่มจัดว่ามีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงกว่าชนเผ่าอื่น ชนเผ่าฮ่อและพูน้อยจัดว่ามีระดับการศึกษาน้อยมากกว่าชนเผ่าอื่นๆ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือน 7 คน โดยชนเผ่าม้งมีสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าชนเผ่าอื่น คือ มากกว่า 10 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.00 สำหรับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 40,174.84 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีรายได้มาจากอาชีพรับจ้าง การเลี้ยงสัตว์ ค้าขาย หาของป่า และทำเกษตร

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ในชุมชนพื้นที่ศึกษามีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้รวม 11 ประเภท โดยผลผลิตจากป่าออกตามฤดูกาลหมุนเวียนไปตลอดทั้งปี และเอื้อประโยชน์แก่การดำรงชีพของชุมชนในพื้นที่ รูปแบบการใช้ประโยชน์มีทั้งการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย โดยปริมาณการใช้ประโยชน์ของป่าแต่ละประเภทของแต่ละชนเผ่า มีดังนี้

1. ไม้ฟืน (fuel wood) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ไม้ฟืนเพื่อการหุงต้มอาหารและเป็นเชื้อเพลิงให้ความอบอุ่นในยามหนาว อัตราการใช้ประโยชน์รวม 465.62 ลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือเฉลี่ย 4.66 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือนต่อปี โดยเฉลี่ยแต่ละชนเผ่า ดังนี้ ม้ง ขมุ

พูน้อย ฮ่อ และลาวลุ่ม เท่ากับ 6.68, 4.73, 4.37, 4.37 และ 3.59 ลูกบาศก์เมตรต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ จะเห็นว่าชนเผ่าขมุ พูน้อย และฮ่อมีปริมาณการใช้ไม้ฟืนไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์มากกว่าเผ่าอื่นๆ อาจเนื่องด้วยเป็นครอบครัวขยาย และไม่มีการใช้เชื้อเพลิงประเภทอื่นทดแทน ขณะที่ชนเผ่าลาวลุ่มมีการใช้ประโยชน์น้อยกว่า ซึ่งพบว่าส่วนมากเป็นครอบครัวพนักงาน - ทหาร บางครั้งจะใช้ไฟฟ้าเป็นเชื้อเพลิงทดแทน

2. หน่อไม้ (bamboo shoots) กลุ่มตัวอย่างนิยมเก็บหน่อไม้ 3 ชนิด ได้แก่ หน่อไผ่ขม หน่อไผ่ลัน และหน่อไผ่หก ปริมาณการเก็บ 11,599.00 5,472.00 และ 777.00 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ รวมทั้งหมด 17,848.00 กิโลกรัมต่อปี ในจำนวนนี้ร้อยละ 68.60 ใช้เพื่อการบริโภค และร้อยละ 31.40 ใช้เพื่อการจำหน่าย ปริมาณการใช้เฉลี่ยคิดเป็น 178.48 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี แบ่งเป็นการใช้ประโยชน์ของชนเผ่าม้ง ขมุ พูน้อย ลาวลุ่ม และฮ่อ เท่ากับ 323.83, 236.98, 113.29, 94.22 และ 35.18 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ โดยสัดส่วนการใช้เพื่อบริโภคในครัวเรือนของแต่ละชนเผ่าคิดเป็นร้อยละ 93.82, 48.61, 100.00, 85.26 และ 100.00 และการจำหน่ายคิดเป็นร้อยละ 6.18, 51.39, 0.00, 14.74 และ 0.00 ตามลำดับ จะเห็นว่าปริมาณการใช้ประโยชน์หน่อไม้ของแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ชนเผ่าม้งเป็นลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ส่วนใหญ่มีสมาชิกมากกว่า 10 คน ทำให้มีความต้องการบริโภคมากไปด้วย ขณะที่ชนเผ่าขมุมีการใช้ประโยชน์มากเป็นอันดับรองลงมา ชนเผ่านี้เน้นการขายมากกว่าการนำมาบริโภค โดยมักนำไปฝากขายกับแม่ค้าในตลาดเล็กๆ ของหมู่บ้านซึ่งล้วนแต่เป็นคนคุ้นเคย และเป็นชนเผ่าเดียวกัน เงินที่ได้จากการขายหน่อไม้ อาจเป็นแรงจูงใจให้ชนเผ่าดังกล่าวเข้าไปเก็บหน่อไม้ให้ได้ปริมาณมากเท่าที่จะหาได้ ขณะที่ชนเผ่าฮ่อเก็บในปริมาณน้อยกว่า แต่กลับหาซื้อมาบริโภค

3. **ดอกแขม (broom grass)** ดอกแขมจัดเป็นผลพลอยได้จากการทำลายป่าไม้ เพราะทรัพยากรชนิดนี้จะเกิดเฉพาะในพื้นที่ที่เคยเป็นป่ามาก่อน เช่นในไร่เลื่อนลอย จากการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่าง เก็บดอกแขมเพื่อการจำหน่ายเท่านั้น คิดเป็นปริมาณ 26,861.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 268.61 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี โดยชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าอื่น ก่อนนี้การเก็บดอกแขมสามารถทำได้ทั่วไปทั้งในที่สาธารณะและที่ที่มีเจ้าของ โดยไม่มีการปลูก ต่อมาในระยะหลังประมาณ 3 - 4 ปีผ่านมา เริ่มมีการแสดงความเป็นเจ้าของทรัพยากรชนิดนี้ขึ้นในที่ดินของตนเอง และมีการปลูกเสริม ชาวบ้านไม่อนุญาตให้ผู้อื่นเข้าเก็บใช้จากที่ของตน ปริมาณดอกแขมที่เก็บได้จะมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับขนาดการถือครองที่ดินของแต่ละครัวเรือน

4. พืชผักป่า (forest vegetables) ในพื้นที่ศึกษามีพืชผักป่าหลายชนิดที่สามารถเก็บมารับประทานได้ แต่ที่กลุ่มตัวอย่างนิยมและเก็บมาบริโภคเป็นประจำมี 6 ชนิด ได้แก่ ผักกูด ปลีกล้วย ผักว้า ผักฮาก ดอกแค และมะลิ้นไม้ มีปริมาณเท่ากับ 722.00, 400.00, 285.00, 129.00, 23.00 และ16.00 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ รวมปริมาณ 1,575.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 15.75 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้ใช้เพื่อการบริโภคร้อยละ 93.97 และจำหน่ายร้อยละ 6.03 ชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าอื่น (ม้ง ขมุ พูน้อย ลาวลุ่ม และชนเผ่าฮ่อ เฉลี่ย 22.83, 20.43, 18.00, 6.11 และ 2.45 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี) ตามลำดับ แต่ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$) และ 99 ($\alpha = 0.01$) ชนเผ่าม้งมีการใช้ประโยชน์พืชผักป่าเพียงแค่ 2 ชนิด คือ ผักกูด และปลีกล้วย ขณะที่ชนเผ่าฮ่อใช้ประโยชน์จาก ผักกูด และผักว้าเป็นหลัก ส่วนชนเผ่าขมุมีการใช้ประโยชน์ครบทั้ง 6 ชนิด เป็นที่สังเกตว่าการบริโภคพืชผักป่ามักขึ้นอยู่กับความชอบและองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชผักป่าของชนเผ่านั้นๆ

5. เห็ดป่า (mushroom) เห็ดป่าที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดมี 6 ชนิด ได้แก่ เห็ดโคน เห็ดหูหนู เห็ดขาว เห็ดถ่าน เห็ดบี้ และเห็ดแดง ปริมาณเท่ากับ 357.00, 190.00, 173.00, 105.00, 90.00 และ

39 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ รวมปริมาณทั้งหมด 954.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 9.54 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี โดยใช้เพื่อการบริโภคคิดเป็นร้อยละ 80.71 และจำหน่ายเป็นร้อยละ 19.29 ชนเผ่าขมุมีการใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าอื่น การใช้ประโยชน์เฉลี่ยของชนเผ่าขมุ ม้ง ลาวลุ่ม พูน้อย และฮ่อ เท่ากับ 16.57, 12.92, 2.89, 2.41 และ 0.91 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าชนเผ่าขมุและม้งที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่เก็บเป็นอย่างดี เพราะเป็นกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนชนเผ่า ลาวลุ่ม พูน้อย และฮ่อ จึงสามารถการเก็บได้ปริมาณมากกว่า

6. ผลไม้ป่า (wild fruit) ผลไม้ป่าที่ใช้ประโยชน์มากที่สุดมี 8 ชนิด ได้แก่ มะไฟ มะก่อ มะชิม ลำไย มะแฟน มะกอก ส้มพด และมะขามป้อม มีปริมาณเท่ากับ 477.00, 444.00, 100.00, 97.00, 54.00, 54.00, 38.00 และ 33.00 ตามลำดับ รวม 1,297.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 12.97 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ผลไม้ส่วนใหญ่ถูกนำมาบริโภคมากกว่าจำหน่าย โดยร้อยละ 62.37 ใช้เพื่อการบริโภค และร้อยละ 37.63 เพื่อการจำหน่าย ยกเว้นมะก่อที่นำไปขายมากกว่าบริโภค ชนเผ่าขมุมีการใช้ประโยชน์ผลไม้มากกว่าชนเผ่าพูน้อย ม้ง ฮ่อ และลาวลุ่ม เฉลี่ย 21.95, 9.53, 8.42, 5.73 และ 2.72 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ แต่เมื่อทดสอบทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (α = 0.05) และ 99 (α=0.01) พบว่า ค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์ผลไม้ของแต่ละชนเผ่าไม่แตกต่างกัน

7. **สัตว์ป่า (wildlife)** การใช้ประโยชน์มี 4 ชนิด ได้แก่ หนูหวาย ประเภท กบ - เขียด นก และตัวอ้น มีปริมาณ 414.00, 95.00, 47.00 และ 22.00 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ รวม 578.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 5.78 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี โดยร้อยละ 86.51 ใช้เพื่อการบริโภค และร้อยละ 13.49 เพื่อการจำหน่าย ชนเผ่าขมุมีการใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าฮ่อ ม้งและพูน้อย (เฉลี่ย 13.26, 0.73, 0.67 และ 0.29 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ) ส่วนชนเผ่าลาวลุ่มไม่พบว่ามีการล่าสัตว์ ทั้งนี้พบว่าชนเผ่าขมุนิยมบริโภคหนูหวาย ขณะที่ชนเผ่าอื่นไม่นิยม

8. สมุนไพร (herbs) การใช้ประโยชน์สมุนไพรมีทั้งหมด 5 ชนิด ได้แก่ เครือดอย เครือกา 3 ปีก รากแน่ง ใบเยี่ยวม้า และสะตง ปริมาณ 145.00, 105.00, 21.00 และ 10.00 กิโลกรัมต่อปี ตามลำดับ รวม 289.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 2.89 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากการต้มเป็นน้ำดื่มประจำในแต่ละวัน การใช้ประโยชน์พบเฉพาะในชนเผ่าขมุ พูน้อย และลาวลุ่มเท่านั้น (เฉลี่ย 6.14, 1.41 และ 0.39 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ) ส่วนชนเผ่าม้ง และฮ่อ ไม่พบการใช้ประโยชน์ และไม่มีครัวเรือนใดเก็บไปจำหน่าย

9. ยอดหวาย (rattan shoots) กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์ยอดหวายรวม 936.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 9.36 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้ร้อยละ 31.84 ใช้เพื่อการบริโภค และร้อยละ 68.16 เพื่อการจำหน่าย โดยชนเผ่าขมุใช้ประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ ชนเผ่าลาวลุ่ม และพูน้อย (เฉลี่ย 21.50, 1.39 และ 0.47 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ) ส่วนชนเผ่าม้ง และชนเผ่าฮ่อ ไม่มีการใช้ประโยชน์จากยอดหวาย ผลการทดสอบทางสถิติ พบว่า ปริมาณเฉลี่ยของการใช้ประโยชน์หวาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 แต่ไม่แตกต่างที่ระดับ 0.01 การเก็บหวายทำได้ยาก เพราะมีหนาม และอยู่ไกลจากหมู่บ้าน ชนเผ่าขมุนับว่าเป็นกลุ่มมีทักษะในการเก็บของป่าสูง จึงสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนี้ได้มาก

10. แมลงกินได้ (edible insects) มีการประโยชน์ 3 ชนิด ได้แก่ ด้วงไผ่ ตัวต่อ และจิ้งหรีด มีปริมาณเท่ากับ 41.00, 30.00 และ 25.00 กิโลกรัมต่อปี รวม 96.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 0.96 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี โดยร้อยละ 59.90 ใช้เพื่อการบริโภค และร้อยละ 40.10 ใช้เพื่อการจำหน่าย ชนเผ่าขมุจับแมลงมาใช้ประโยชน์มากกว่าชนเผ่าพูน้อย และลาวลุ่ม การใช้ประโยชน์เฉลี่ย 2.07, 0.41 และ0.11 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ตามลำดับ ส่วนชนเผ่าม้ง และฮ่อ ไม่จับเอง แต่หาซื้อมาบริโภค ทั้งนี้เพราะแมลงกินได้

เป็นทรัพยากรที่เริ่มหายาก ปริมาณที่จับได้มีน้อย อีกทั้งต้องใช้ทักษะและความสามารถเฉพาะในการจับ

11. กล้วยไม้ป่า (orchids) ครัวเรือนตัวอย่างเก็บมาใช้ประโยชน์ 146.00 กิโลกรัมต่อปี หรือเฉลี่ย 1.46 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี โดยใช้เพื่อการจำหน่ายเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้มีเพียงชนเผ่าขมุเท่านั้นที่เก็บกล้วยไม้ป่ามาจำหน่าย และมีเพียงร้อยละ 10 ของครัวเรือนในชนเผ่านี้ ส่วนชนเผ่าอื่นไม่พบการใช้ประโยชน์

ผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของแต่ละชนเผ่า ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$) และ 99 ($\alpha = 0.01$) สรุปได้ดังนี้ (Table 1)

Table 1 Average annual household use of forest product in Ban Lak 32 Community, Xay district, Oudomxay province, Lao PDR, classified by ethnic group.

Forest product	Average annual household use of forest product by ethnic group					F-test	
	Khamu	Laolum	Phounoi	Hmong	Hor	α=0.05	α=0.01
Fuel wood (m^3)	4.73	3.59	4.37	6.68	4.37	**	***
Bamboo shoots (kg)	236.98	94.22	113.29	323.83	35.18	**	***
Broom grass (kg)	377.52	190.00	103.82	399.50	93.27	**	***
Forest vegetables (kg)	20.43	6.11	18.00	22.83	2.54	ns	ns
Mushroom (kg)	16.57	2.89	2.41	12.92	0.91	**	***
Wild fruit (kg)	22.14	2.72	9.53	8.42	5.73	ns	ns
Wildlife (kg)	13.26	0	0.29	0.67	0.73	**	***
Herbs (kg)	6.41	0.39	1.41	0	0	**	***
Rattan shoots (kg)	21.50	1.39	0.47	0	0	**	ns
Edible insects (kg)	2.07	0.11	0.41	0	0	ns	ns
Orchids (kg)	3.48	0	0	0	0	ns	ns

Note: **, *** = Statistical significant at 95% and 99% levels, respectively; ns = Non-significant.

มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการหามูลค่าสุทธิจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรงเท่านั้น มูลค่าสุทธิดังกล่าวคำนวณจากมูลค่าการใช้ประโยชน์ผลิตผลป่าไม้หักด้วยต้นทุนการหาของป่า แต่จากการสำรวจครัวเรือนในหมู่บ้านหลัก 32 พบว่า การเข้าไปเก็บผลิตผลป่าไม้ในพื้นที่นี้ไม่มีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายใดๆ ดังนั้นมูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดจะเท่ากับมูลค่าสุทธิ

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทางตรงของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวในหัวข้อข้างต้น นำมาคำนวณเป็นมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงได้เท่ากับ 1,146,725.00 บาทต่อปี จำแนกเป็นมูลค่าจากการบริโภคในครัวเรือน 514,081.00 บาทต่อปี และจำหน่าย 632,644.00 บาทต่อปี หรือเฉลี่ย 11,467.25 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้ดอกแขมจัดเป็นผลิตผลที่มีมูลค่าการใช้ประโยชน์สูงสุด (483,498.00 บาทต่อปี) รองลงมา ได้แก่ หน่อไม้ (234,266.00 บาทต่อปี) ไม้ฟืน (232,810.00 บาทต่อปี) เห็ดป่า (50,240.00 บาทต่อปี) สัตว์ป่า (45,872.00 บาทต่อปี) กล้วยไม้ป่า (23,360.00 บาทต่อปี) ผลไม้ป่า (19,977.00 บาทต่อปี) ยอดหวาย (16,848.00 บาทต่อปี) แมลงกินได้ (15,380.00 บาทต่อปี) พืชผักป่า (12,104.00 บาทต่อปี) และสมุนไพร (11,560.00 บาทต่อปี) ตามลำดับ โดยชนเผ่าที่มีมูลค่าจากการใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ ขมุ (มูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16,212.12 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) รองลงมา คือ ชนเผ่าม้ง (16,043.67 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ลาวลุ่ม (6,698.56 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) พูน้อย

(6,089.29 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) และชนเผ่าฮ่อ (4,472.73 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) ตามลำดับ ในจำนวนนี้แบ่งเป็นมูลค่าการบริโภค ร้อยละ 37.53, 53.12, 46.17, 67.48 และ 62.46 และมูลค่าการจำหน่าย ร้อยละ 62.47, 46.88, 53.83, 32.52 และ 37.54 ตามลำดับ

ทั้งนี้คำนวณมูลค่าการใช้ประโยชน์ทางตรงของทั้งหมู่บ้านได้เท่ากับ 4,640,288.99 บาทต่อปี โดยชนเผ่าที่มีมูลค่าจากการใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ ขมุ คิดเป็นมูลค่า 3,388,333.08 บาทต่อปี รองลงมา คือ ชนเผ่าม้ง (978,663.87 บาทต่อปี) ลาวลุ่ม (120,574.08 บาทต่อปี) พูน้อย (103,517.93 บาทต่อปี) และฮ่อ (49,200.03 บาทต่อปี) คิดเป็นร้อยละ 73.02, 21.09, 2.60 และ 1.06 ของมูลค่าการใช้ประโยชน์ทั้งหมด ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงด้านอาชีพซึ่งก่อให้เกิดรายได้จากการขายของป่า (มูลค่าที่เป็นตัวเงินจากการใช้ประโยชน์ของป่า) พบว่า ชนเผ่าขมุ และม้ง มีรายได้จากการเก็บของป่าขายเป็นอันดับต้นๆ รองจากรายได้จากการทำเกษตร เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง แต่ชนเผ่าพูน้อย ลาวลุ่ม และฮ่อ การเก็บของป่าถือว่าเป็นอาชีพสร้างรายได้เช่นกัน แต่สัดส่วนรายได้จากอาชีพนี้น้อยมาก เมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆ ได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์

ความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยรวม 32.74) แต่หากพิจารณาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่า ร้อยละ 51.00 มีความตระหนักในระดับปานกลาง ร้อยละ 32.00 มีความตระหนักระดับสูง และร้อยละ 17.00 มีความตระหนักระดับต่ำ (Table 2) ทั้งนี้เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติถึงความแตกต่างของความตระหนักระหว่างชนเผ่า พบว่า ระดับความตระหนักของชนเผ่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่แตกต่างที่ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดสอบตามมาตรวัดความตระหนักด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่าและด้านการพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ แต่จากการทดสอบตามมาตรวัดด้านการปกปักรักษาทรัพยากรป่าไม้ พบว่า แต่ละชนเผ่ามีความตระหนักด้านนี้ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

ความตระหนักน่าจะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาดูแล้วเห็นว่าความตระหนักของชุมชนมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสภาพพื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ศึกษาโดยตรง ซึ่งพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ถูกถางเป็นบริเวณกว้าง และเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่ไร่เลื่อนลอย และสวนยางพารา ทำให้ทรัพยากรป่าไม้หลายชนิดตกอยู่ในสภาพที่ร่อยหรอ และหายากมากขึ้น เช่น เปลือกเมือก (boehmeria glue bark) ซึ่งปัจจุบันไม่พบเห็นชาวบ้านเก็บเปลือกมาขาย นอกจากนี้ของป่าชนิดอื่นๆ ก็หายากมากขึ้นเพราะอยู่ไกล และเก็บได้ปริมาณที่น้อยลง (จากการบอกเล่าของนายทองจีนผู้ใหญ่บ้านหลัก 32 เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2552) จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในระยะผ่านมาไม่ค่อยจะเหมาะสมนัก ซึ่งน่าจะสืบเนื่องมาจากความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

สรุป

บทความนี้นำเสนอข้อมูลจากการศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และการระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป. ลาว โดยจำแนกเป็น 5 ชนเผ่า ได้แก่ ขมุ ลาวลุ่ม พูน้อย ม้ง และฮ่อ จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ระดับความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชนเผ่าพบว่าชนเผ่าขมุมีระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านมากที่สุด แต่ชนเผ่าลาวลุ่มซึ่งการใช้

Table 2 Level of awareness of respondents in Ban Lak 32 community, Xay district, Oudomxay province, Lao PDR, classified by ethnic group and awareness parameter.

Awareness parameter	Khamu		Laolum		Phounoi		Hmong		Hor		Total	
	(No.)	(%)	(No.)	(%)	(No.)	(%)	(No.)	(%)	(No.)	(%)	(No.)	(%)
Overall awareness level												
High	12	28.57	10	55.56	3	17.65	4	33.33	3	27.27	32	32.00
Medium	21	50.00	8	44.44	8	47.06	7	58.33	7	63.64	51	51.00
Low	9	21.43	0	0	6	35.29	1	8.33	1	9.09	17	17.00
Total	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
Average score		32.26 (M)		36.40 (H)		29.18 (M)		33.49 (M)		32.36 (M)		32.74 (M)
1. Optimal forest resource Use												
High	20	47.62	12	66.67	6	35.29	7	58.33	3	27.27	48	48.00
Medium	15	35.71	6	33.33	4	23.53	2	16.67	7	63.64	34	34.00
Low	7	16.67	0	0	7	41.18	3	25.00	1	9.09	18	18.00
Total	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
Average score		11.12 (M)		12.67 (H)		9.64 (M)		11.16 (M)		10.81 (M)		11.08 (M)
2. Forest protection												
High	13	30.95	7	38.89	4	23.53	5	41.67	3	27.27	32	32.00
Medium	16	38.10	10	55.56	7	41.18	4	33.33	5	45.46	42	42.00
Low	13	30.95	1	5.55	6	35.29	3	25.00	3	27.27	26	26.00
Total	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
Average score		10.10 (M)		11.67 (H)		9.89 (M)		10.50 (M)		10.01 (M)		10.43 (M)
3. Forest resource rehabilitation												
High	17	40.48	10	55.56	3	17.65	6	50.00	6	54.55	42	42.00
Medium	17	40.48	7	38.89	9	52.94	5	41.67	3	27.27	41	41.00
Low	8	19.05	1	5.55	5	29.41	1	8.33	2	18.18	17	17.00
Total	42	100.00	18	100.00	17	100.00	12	100.00	11	100.00	100	100.00
Average score		11.04 (M)		12.06 (H)		9.65 (M)		11.83 (H)		11.54 (M)		11.22 (M)

Note: No. = Number of respondents, H = High, M = Medium.

ประโยชน์น้อยกว่า และมีระดับการศึกษาค่อนข้างดีกว่าชนเผ่าอื่น พบว่ามีระดับความตระหนักในทุกมาตรวัดสูงกว่าชนเผ่าอื่นด้วย จากพฤติกรรมดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าการสนับสนุนให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้น่าจะทำให้ประชาชนมีความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสูงตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า การขยายตัวของประชากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลลบต่อทรัพยากรป่าไม้ เห็นได้ชัดจากกรณีชนเผ่าม้ง ซึ่งมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย จำนวนสมาชิกตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ทำให้เกิดแรงกดดันในการเข้าเก็บของป่า โดยพบว่ามีอัตราการพึ่งพิงทรัพยากรจากป่าในระดับสูงเช่นกัน ทั้งในแง่การใช้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและการนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริมจากการทำเกษตร

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นในเชิงประจักษ์ว่าทรัพยากรป่าไม้ยังมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีพของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สปป. ลาว เป็นอย่างยิ่ง แต่กลับพบว่าความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ยังอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการใช้ประโยชน์ของชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอาจจะนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนของการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และอาจส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรได้ในที่สุด หากขาดการเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากป่า ตลอดจนการสร้างความตระหนักถึงบทบาทและสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ในเชิงระบบนิเวศในด้านบริการจากป่าที่นอกเหนือจากการใช้ประโยชน์ทางตรง

คำนิยม

คณะผู้เขียนขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศไทย-ลาว (TICA)

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ และองค์การวิทยาศาสตร เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. 2547. **บทรายงานชีวนานาพันธุ์แห่งชาติ.** สปป. ลาว. นครหลวงเวียงจันทน์. (ภาษาลาว)

กรมป่าไม้. 2548. **บทรายงานการสำรวจอัตราการปรกหุ้มป่าไม้ และการใช้ที่ดินระยะ 1992-2002.** กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้. (ภาษาลาว)

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2549. **หลักสถิติ.** พิมพ์ครั้งที่ 8. ธรรมสาร, กรุงเทพฯ.

ธิดารัตน์ สุภาพ. 2548. **ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แผนการและการลงทุนแขวงอุดมไซ. 2552. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม 2009 - 2010 ของแขวงอุดมไซ.** (ภาษาลาว)

มงคล ศรีอนันต์. 2545. **การใช้ประโยชน์ของป่าของครัวเรือนราษฎรในอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วราวุธ สุวรรณรัตน์. 2549. **ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงพื้นที่ป่าชุมชนโคกบึงปรือ ตำบลสระจระเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิสิทธิ์ชัย เขตสกุล. 2544. **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจสังคมกับการใช้ประโยชน์ของป่าของชุมชนขอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริทัย แท่นแก้ว. 2548. **การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนโนนใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

หน่วยงานทรัพยากรน้ำ และสิ่งแวดล้อมแขวงอุดมไซ. 2551. **แผนพัฒนาพื้นที่รอบด้านของแขวงอุดมไซ 2008.** (ภาษาลาว)

อานนท์ ยอดญาติไทย. 2551. **การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.